

Analyse | kraka

15. november 2017

Lav sandsynlig straf for mange alvorlige forbrydelser

Af Jens Hauch, Laurids Leo Münier og Bjørn Tølbøll

Det er langt fra alle forbrydelser, der opklares og fører til domfældelse. Det betyder, at den sandsynlige straf, dvs. den gennemsnitlige straf, når der er taget højde for opdagelsessandsynligheden, for at begå en given forbrydelse kan være langt lavere end den gennemsnitlige straf. I dette notat opgøres den sandsynlige straf for en række mere alvorlige forbrydelser, der sædvanligvis straffes med fængsel.¹

- For mange forbrydelser er der meget stor forskel på den gennemsnitlige straf og den sandsynlige straf, der også tager højde for opdagelsessandsynlighed. En meget lav sandsynlig straf kan krænke retsfølelsen, men kan ved meget høje håndhævelsesomkostninger være uundgåelig af hensyn til proportionalitetsprincippet.
- De analyserede seksualforbrydelser straffes eksempelvis typisk med mellem et og to års fængsel. Men den sandsynlige straf er typisk langt lavere.
- Sandsynligheden for at blive dømt ved voldsforbrydelser er generelt høj og stiger med alvorligheden af forbrydelsen. Dette gør at den sandsynlige straf varierer fra 8 dage ved simpel vold til næsten 2 år ved særlig alvorlig vold.
- Den sandsynlige straf for ejendomsforbrydelser er generelt meget lavere end den gennemsnitlige straf. For indbrud og biltyverier er den sandsynlige straf så lav, at man reelt kan tale om straffefrihed. Den sandsynlige og den gennemsnitlige straf ved andre strafelovsforbrydelser, heriblandt salg og smugling af narkotika, er meget tæt på hinanden, fordi sandsynligheden for at blive straffet generelt er høj. Det skyldes dog sandsynligvis et meget højt mørketal, da det er meget langt fra alle overtrædelser, der anmeldes. Dette betyder, at den opgjorte sandsynlige straf kan være kraftigt overvurderet.
- Analysen påpeger et ubehageligt trilemma: Myndighederne må for mange forbrydelser enten vælge hårdere straffe, hvilket kan stride mod proportionalitetsprincippet. Eller de må forøge opklarelsessandsynligheden, hvilket er dyrt. Eller de må leve med at den sandsynlige straf er meget lille og i nogle tilfælde reel straffrihed.

Anbefaling:

- Straffen ved domfældelse bør stå mål med forbrydelsens alvor. Der er derfor grænser for, hvor høj straffen kan være. Efterforskning er omkostningsfuldt og bør afvejes over

¹ Den sandsynlige straf svarer til, hvad økonomer vil kalde den forventede straf, dvs. opdagelsessandsynligheden multipliceret med den gennemsnitlige straf ved domfældelse.

for forbrydelsens alvor. For nogle forbrydelser er den sandsynlige straf dog så lav, at man reelt kan tale om straffrihed og dermed et problem for retsfølelsen. For disse kan det være relevant at overveje en tilpasning af strafflængde eller efterforskningsintensitet.

Kontakt

Vicedirektør
Jens Hauch
Tlf. 3140 7715
E-mail jeh@kraka.org

1. Indledning

Gennemsnitlig straf og sandsynlig straf

I dette notat beregnes den sandsynlig straf for en række forskellige forbrydelser. Når en potentiel forbryder skal beslutte, om han skal gennemføre en forbrydelse eller ej, skal han forholde sig til den straf, han kan forvente. Hvis han bliver opdaget og dømt, kan han som udgangspunkt se frem til den gennemsnitlige straf for den pågældende forbrydelse. Men det er ikke sikkert at vedkommende opdages, hvorfor opdagelsessandsynligheden også er relevant for vedkommendes beslutning. Ved at multiplicere den gennemsnitlige straf med opdagelsessandsynligheden fås den sandsynlige straf. Den sandsynlige straf sammenfatter således straffen, som den potentielle forbryder må se frem til, hvis vedkommende vælger at gennemføre forbrydelsen. Den sandsynlige straf opsummerer risici i et enkelt tal, men hviler også på forenkende antagelser, fx risikoneutralitet, jf. Boks 2.²

Hvis en forbrydelse har en lavere sandsynlig straf, end man som samfund ønsker, kan man enten vælge at forøge den gennemsnitlige straf eller forøge opdagelsessandsynligheden.³ Det er ikke nødvendigvis et let valg: Det kan være dyrt at forøge den gennemsnitlige opdagelsessandsynlighed, da det kræver forøgede ressourcer til politiet.

Proportionalitet mellem forbrydelse og straf

Det er billigt at forøge den gennemsnitlige straf, om end der, ved fængsel, vil være en omkostning i form af flere indsatte. Men hvis opdagelsessandsynligheden er meget lav, kan det kræve en meget høj gennemsnitlig straf, for at den sandsynlige straf kommer op på et acceptabelt niveau. En meget høj straf kan stride mod proportionalitetsprincippet, der tilsiger, at der skal være proportionalitet mellem forbrydelsens grovhed og straffens længde.

Beregningerne i notatet peger på, at den sandsynlige straf for at bryde ind i en beboet ejendom er 2,7 dage, mens den gennemsnitlige straf for de dømte er ca. 7 måneder. Det skyldes en meget lav opdagelsessandsynlighed. Hvis man ønsker at forøge den sandsynlige straf alene ved at justere på den gennemsnitlige straf, vil det fx kræve en gennemsnitlig straf på 7,5 år for at få en sandsynlig straf på blot en måned, hvilket ikke kan siges at stå mål med alvoren af et indbrud.

En kombination af høje efterforskningsomkostninger og vægt på proportionalitetsprincippet kan således retfærdiggøre, at den sandsynlige straf for visse forbrydelser er forholdsvis beskeden.

Retsfølelsen

Over for dette står hensynet til retsfølelsen, som er i fare når den sandsynlige straf for at bryde ind i beboet bebyggelse blot er 2,7 dage. Dette opfattes som en relativt begrænset konsekvens sammenlignet med den gene og omkostning, et indbrud kan medføre for offer og forsikringsselskab.

Ser på fængselsstraf

Analysen er baseret på data for fængselsstraffe, ikke på bødestrafte. Derfor ses der alene på lovovertrædelser, der langt overvejende straffes med fængsel.

Notatets indhold

I afsnit 2 gennemgås analysens principielle udgangspunkt i litteraturen inden for "law and economics." Afsnit 3 gennemgås data og den metodiske tilgang. I afsnit 4 til afsnit 7 gennemgås opdagelsessandsynlighed, gennemsnitlig straf og sandsynlig straf for hhv. seksualforbrydelser, voldsforbrydelser, ejendomsforbrydelser og andre straffelovsforbrydelser.

² Kriminalitetsforebyggelse foregår ikke nødvendigvis mest effektivt ved en højere sandsynlig straf, jf. Boks 2.

2. Det principielle udgangspunkt

Becker gav principperne

Becker, G. S. (1968) opstiller den originale generelle model kriminel for adfærd som et resultat af en afvejning mellem forventet straf (i den øvrige del af dette notat af formidlingsmæssige hensyn kaldet den sandsynlige straf) og forventet gevinst. Modellen viser, at kriminelle reagerer på den forventede straf og gennemfører en forbrydelse, hvis den forventede gevinst herved overstiger den forventede straf. Den forventede straf opgøres som en kombination af sandsynligheden for straf og straffens længde, hvis der straffes. Modellen opstiller således de grundlæggende teoretiske principper for, hvorledes forbrydelser og straf kan anskues ud fra en økonomisk synsvinkel. Opstillingen af den teoretiske model beviser dog ikke, at den også er relevant i praksis. Der eksisterer derfor en omfattende litteratur, der tester Beckermodellen empirisk.

Forventet straf og kriminalitet

Eksempelvis opstiller Munyo, (2015) en model for sammenhængen mellem forventet straf og ungdomskriminalitet. Modellen testes, og der findes en stærk sammenhæng empirisk sammenhæng. Hansen (2014) konkluderer, at stigende forventet staf virker effektivt over for spritkørsel.

Opdagelses-sandsynlighed og kriminalitet

En række andre studier indikerer, at personer reagerer på opdagelsessandsynlighed og en række forskellige forbrydelser rangerende fra vold og ejendomsforbrydelser til overskridelse af fartgrænser, se fx Levitt (1997), Evans og Owens (2007), DeAngelo og Hansen (2014).

Straflængde og kriminalitet

Helland an Tabarrok (2007) finder en sammenhæng mellem strafflængde og sandsynligheden for fornyet kriminalitet for forbrydere med udsigt til livstidsstraf. Abrams (2012) finder en sammenhæng mellem straf og forbrydelser, der involverer skydevåben, og Drago m.fl. (2009) finder at længere straffe reducerer kriminaliteten.

Test af den samlede Beckermodel

Loughran, T. A., R. Paternoster, A. Chalfin og T. Wilson (2016) tester om Beckermodellen for rationelle valg kan opfattes som en general teori for kriminalitet. Analyserne er udført på et panel af relativt svage personer, der måske kan anses for at være mindre rationelle. Forfatterne konkluderer, at Beckermodellens rationelle valg kan anses for at være generelt relevant teori for kriminel adfærd.

Der kan således i litteraturen findes omfattende empirisk støtte til at relevansen af Beckermodellen.

Litteratursurvey giver blandet resultat

Chalfin, A. og J. McCrary (2017) gennemfører imidlertid et omfattende litteraturstudie vedrørende den originale Beckermodel. De finder, at der i litteraturen er stærk evidens for, at omfanget af kriminalitet er bestemt af politiets indsats, dvs. sandsynligheden for straf. Der er derimod samlet set mindre evidens for, at kriminelle reagerer på strafflængderne. Dvs. Beckermodellen er stærk, når det kommer til opdagelsessandsynlighed, men svagere, når det kommer til straffens længde.

En af årsagerne til, at der findes blandede resultater mht. strafflængde kan være, at der i fængsler finder en oplæring i kriminalitet sted, som kan modvirke den direkte tilskyndelses-effekt.

Beckermodellens begrænsninger

Dvs. på den ene side kan man næppe betragte Beckermodellen som fuldt dækkende for enhver form for kriminel adfærd, på den anden side understreger det relevansen af at indtage opdagelsessandsynligheden frem for blot strafflængden, når det kommer til at vurdere tilskyndelsen til kriminalitet. Med Beckermodellen får man således et bedre, men ikke perfekt, udtryk for den afskrækkende effekt end ved blot at betragte strafflængder.

Nærværende analyser

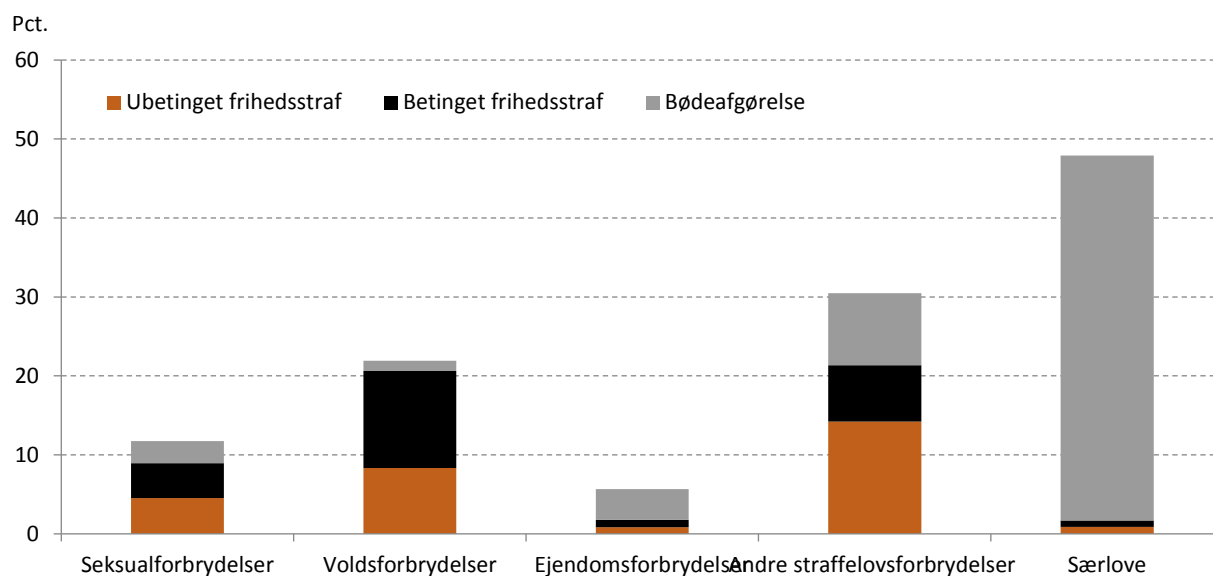
Analyserne i dette papir tager udgangspunkt i Beckermodellen. På baggrund af litteraturen må det konkluderes, at man skal være varsom med at fortolke den forventede straf som et præcist udtryk for tilskyndelsen til at begå kriminalitet og derfor også, hvordan omfanget af kriminalitet påvirkes ved ændringer i den sandsynlige straf. Nærværende analyser påstuler derfor ikke en sammenhæng mellem den sandsynlige straf og omfanget af kriminalitet, men forholder sig alene til at den forventede straf beregnet med Beckertilgangen er væsentligt lavere end den gennemsnitlige straf, der oftest er i fokus, når strafflængder diskuteres.

Overordnede strafferetslige områder

3. Data og metode

Figur 1 angiver sandsynligheden for at blive straffet, der er defineret ved den enkelte straf-types andel af det samlede antal anmeldelser, jf. Boks 1. Det gælder ubetingede frihedsstraffe, betingede frihedsstraffe og bødeførelser. Der er seks overordnede strafferetslige områder: ejendomsforbrydelser, seksualforbrydelser, voldsforbrydelser, andre straffelovsforbrydelser, færdselslov og særlove. Denne analyse omfatter de første fire områder, mens der ses bort fra færdselslov og særlove. Det skyldes den store andel af bødeførelser inden for de to områder, hvilket er uden for rammerne af denne analyse, der fokuserer på frihedsstraf. For de øvrige strafferetslige områder ses, af samme årsag, alene på underkategorier, der langt overvejende straffes med fængsel.

Figur 1 Sandsynligheden for at blive straffet fordelt på straffetype for overordnede strafferetslige områder, 2016

Kilde: Egne beregninger baseret på data fra Statistikbanken (STRAF20, STRAF40).

Ejendomsforbrydelser

Sandsynligheden for domsfældelse er væsentlig lavere for ejendomsforbrydelser end på de andre strafferetslige områder. Det er i særdeleshed andelen af ubetingede frihedsstraffe, der er meget lille, hvorfor der i den videre analyse segmenteres på typer af forbrydelser, der langt overvejende fører til frihedsstraf.

Seksual- og voldsforbrydelser

Størstedelen af bødeafgørelserne inden for seksualforbrydelser omhandler blufærdighedskrænkelser, der derfor udelades af analysen. Der er meget få bødeafgørelser for voldsforbrydelser. Sandsynligheden for at blive straffet er således i høj grad baseret på ubetingede og betingede frihedsstraffe, hvilket mindsker fejlkilderne ved beregning af sandsynligheden for at blive frihedsstraffet.

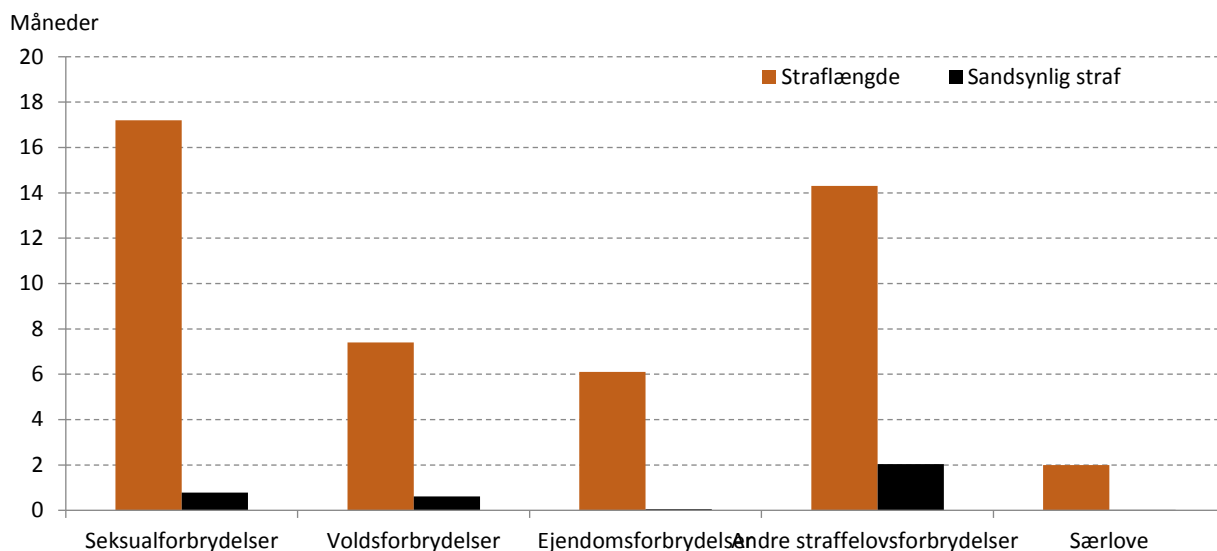
Andre straffelovsforbrydelser

For andre straffelovsforbrydelser er andelen af bødeafgørelser stor. Det skyldes hovedsageligt forbrydelser mod offentlig myndighed samt freds- og ærekrænkelser, der derfor er udeladt af analysen.

Den gennemsnitlige strafflængde og sandsynlig straf

Figur 2 angiver den gennemsnitlige strafflængde og den sandsynlige straf for tre af de fire strafferetslige områder. Ejendomsforbrydelser er udeladt, grundet den store mængde bødestrafte i visse underkategorier. En beregning med en kombination af den ubetingede frihedsstraf og den betingede frihedsstraf, hvor den sidste kun tillægges halv vægt, giver en sandsynlig straf, der er en marginalt højere.

Figur 2 Sandsynlig straf og den gennemsnitlige strafflængde for udvalgte overordnede strafferetslige områder, 2016

Anm.: Der er kun anvendt de ubetingede frihedsstraffe i udregningen af sandsynlig straf.
 Kilde: Egne beregninger baseret på data fra Statistikbanken (STRAF20, STRAF40, STRAF49).

Fremgangsmåden i beregningen af den sandsynlige straf fremgår af Boks 1. Grundlæggende beregnes den sandsynlige straf som den gennemsnitlige strafflængde i de tilfælde, hvor der domfældes, multipliceret med sandsynligheden for domsfældelse.

Boks 1 Beregning af den sandsynlige straf

Når en person overvejer, om en forbrydelse kan betale sig, vil der indgå to ting i vurderingen af omkostningerne ved at begå forbrydelsen. Den første er strafflængden for afsagte domme ved samme type forbrydelse. Det andet er sandsynligheden for at blive straffet for forbrydelsen.

Skal incitamentet til at begå en forbrydelse modvirkes, er der således to måder at gøre det på. Enten kan man øge strafflængden for afsagte domme, eller man kan øge sandsynligheden for at blive straffet. Det sidste gøres ved at forbedre politiets muligheder for at opklare sager.

Straflængden kan findes som den gennemsnitlige længde af den ubetingede frihedsstraf fra afsagte domme ved forbrydelser af den type. Sandsynligheden for at blive dømt er andelen af alle anmeldte forbrydelser, der ender med en dom. En måde at beregne denne er som andelen af anmeldelser, der ender med en ubetinget frihedsstraf.

De to begreber kan kombineres for at finde den sandsynlige straf ved at begå en forbrydelse. Den sandsynlige straf er givet ved produktet af de to.

$$\text{sandsynlige straf} = \frac{\# \text{ ubetingede frihedsstraffe}}{\# \text{ anmeldelser}} * \text{gns. straf}$$

Datamæssige udfordringer

Der er en række datamæssige udfordringer ved beregningen opstillet i Boks 1, og disse diskuteres i Boks 2. Udfordringerne betyder, at resultaterne generelt er behæftet med usikkerhed.

Generelt udgør den opgjorte sandsynlige staf dog et overkantsskøn. Det skyldes dels, at der i beregningerne ikke er taget højde for muligheden for prøveløsladelse, og at der, for visse forbrydelser, kan eksistere et stort mørketal af ikke anmeldte forbrydelser. For enkelte meget alvorlige forbrydelser, fx manddrab, kan forvaringsdomme dog trække marginalt i modsat retning.

Boks 2 Særlige forhold i beregningstilgangen*Fra anmeldelse til domfældelse*

Anmeldelser: Ved nogle forbrydelser, fx et villaindrud, der har et direkte offer, anmelder en borger forbrydelsen til politiet. Ved andre forbrydelser, fx narkotika, foreligger der typisk ikke en anmeldelse, men politiet efterforsker på eget initiativ. Mange forbrydelser bliver ikke anmeldt, hvorfor der er et betydeligt mørketal, jf. nedenfor.

Sigtelser: Hvis politiet på baggrund af en anmeldelse eller egen efterforskning mener at kunne identificere en gerningsmand, rejser politiet sigtelse. Det giver bl.a. politiet mulighed for at varetægtsfængsle personen under efterforskningen, men giver også den sigtede en række rettigheder. I mange tilfælde er det dog ikke muligt for politiet at identificere en mulig gerningsmand, hvorfor mange anmeldelser ikke fører til en sigtelse.

Tiltale: Hvis politiet på baggrund af efterforskningen mener at kunne bevise, at en mistænkt er skyldig, rejser anklagemyndigheden tiltale. Anklagemyndigheden er formelt en del af politiet. I mange tilfælde når efterforskningen dog ikke frem til, at der kan rejses tiltale. Mange sigtelser fører derfor ikke til en tiltale.

Dom: På baggrund af tiltalen føres en retssag, hvor det afgøres, om den tiltalte er skyldig. Under retssagen kan det vise sig, at beviserne ikke er tilstrækkelige, så den tiltalte frikendes.

Sandsynlig straf: I beregningen af den sandsynlige straf tager vi udgangspunkt i den gennemsnitlige straf for de dømte. Sandsynligheden for domfældelse opgøres som antallet af domme divideret med antallet af anmeldelser tillagt antallet af sigtelser politiet har foretaget uden at der forelå en anmeldelse.

Mørketal

Mørketallet/anmeldelsesprocenten angiver hvilken andel af en given type forbrydelse, der ikke anmeldes. Hvis mørketallet er højt, eksisterer der således mange forbrydelser, der ikke indgår i de anvendte data. Et højt mørketal betyder således, at den sandsynlige straf overvurderes. For forbrydelser med et direkte offer opgøres anmeldelsesprocenten i offerundersøgelserne.⁴ Her fremgår det, at mørketallene for forskellige typer forbrydelser har været nogenlunde konstante over de seneste 15-20 år. Det er dog en vigtig pointe, at der er stor forskel på tværs af forbrydelser. I opgørelsen af den sandsynlige straf er mørketallet ikke indregnet, jf. Boks 1.

For nogle forbrydelsestyper er der ikke et direkte offer. Det gælder fx overtrædelse af narkotikalovgivning, våbenlovgivning og færdselslovgivning. For disse såkaldte indsatsområder vil antallet af sigtelser, og dermed også anmeldelser, i høj grad afhænge af politiets indsats på området. Andelen af denne type forbrydelser, der bliver anmeldt, må derfor forventes at være væsentligt mindre end for andre typer forbrydelser, hvor offeret har personlig tilskyndelse til at anmeldelse, hvorfor der kan være et højt mørketal for denne type forbrydelser. Til gengæld må man forvente, at en høj andel af anmeldelserne fører til domfældelse, da anmeldelse og sigtelse først finder sted, når anklagemyndigheden mener, at en domfældelse er sandsynlig.

Fejlagtige anmeldelser

Anmeldelser kan være forkerte. Det kan skyldes, at den anmeldte forbrydelse ikke har fundet sted, men at anmeldelsen fx fortages for at skade en bestemt person eller for at opnå forsikringsudbetaling. Det er også muligt, at en anmeldelse kategoriseres forkert, hvis eksempelvis et anmeldt mord i retten viser sig at være vold med døden til følge. Hvis en person frifindes, er det ikke muligt at afgøre, om det skyldes, at den anmeldte forbrydelse har fundet sted, men ikke har kunnet bevises, eller at den anmeldte forbrydelse ikke har fundet sted. Hvis anmeldelsen er korrekt, og forbrydelsen har fundet sted, beregnes den korrekte sandsynlige straf med tilgangen præsenteret i Boks 1. Hvis anmeldelsen ikke er korrekt undervurderes den sandsynlige straf. Fejlagtige anmeldelser påvirker således resultatet i modsat retning af mørketallet.

Bias mod alvorligere forbrydelser

Ofte bliver en person dømt for flere forbrydelser i samme retssag. I det tilfælde vil domsfældelsen kun fremgå som én forbrydelse og ikke som flere forbrydelser. Den forbrydelse, der fremgår i data, er den mest alvorlige af de forbrydelser, som forbryderen bliver dømt for. Der vil således opstå en bias mod de forbrydelser, der er af alvorligere karakter. Dette vil føre til, at det opgjorte antal domfældelser for mindre alvorlige forbrydelser undervurderes, og at den sandsynlige straf for disse forbrydelser derfor undervurderes. Den opgjorte straf for de mere alvorlige forbrydelser vil derimod inkludere den del af straffen, der knytter sig til de mindre alvorlige forbrydelser. Den sandsynlige straf for de mere alvorlige forbrydelser kan derfor være overvurderet.

Strafrabat ved flere forbrydelser

Hvis der domfældes for flere forbrydelser samtidig opnås strafabat. Det er bl.a. årsagen til, at vi i Danmark, i modsætning til fx USA, ikke ser domme på flere hundrede års fængsel. Strafrabatten indgår som en del af den opgjorte gennemsnitlige straf, hvorfor strafabatten i princippet ikke giver problemer i opgørelsen af den sandsynlige straf.

Forvaring

⁴ Pedersen, B.A.J., Kyvsgaard, B. og Balvig, F. (2015): Udsathed for vold og andre former for kriminalitet. Offerundersøgelserne 2005-2014 med særligt afsnit om vold og reviktivering.

Hvis en person vurderes til at være særlig farlig, fordi han/hun har begået særlig grov kriminalitet, kan denne strafftype benyttes. Denne strafftype er tidsbestemt og indgår derfor ikke i udregningen af den gennemsnitlige straf. Hvis en strafftype har en høj andel af forvaringsdomme, vil vi observere en lav sandsynlig og gennemsnitlig straf, hvilket er misvisende. Forvaringsdomme er ualmindelige og udgør kun en halv pct. af domsfældelser ved seksualforbrydelser, som er det strafferetslige område med størst andel af forvaringsdomme. Eksistensen af forvaringsdomme har således kun meget begrænset indflydelse på resultatet.

Betingede domme

I nogle tilfælde idømmes en betinget dom, hvilket betyder, at straffen først eksekveres, hvis den dømte dømmes for andre forbrydelser inden for en vis årrække. I praksis vil udløsningen af en betinget dom optræde som en skærpselse af den nye dom. Betingede domme, der eksekveres, er indeholdt i den gennemsnitlige strafflængde, hvorfor betingede domme ikke i sig selv giver anledning til fejl i opgørelsen af den sandsynlige straf. For de betingede domme kan problemet med "bias mod alvorligere forbrydelser" dog være særligt stort, da de altid vil optræde sammen med domme for andre forbrydelser.

Prøveløsladelse

Ca. 75 pct. af de indsatte bliver prøveløsladt, når to tredjedele af straffen er afsonet, jf. <http://www.kriminalforsorgen.dk/Ud-af-f%C3%A6ngslet-7639.aspx>. Forenklet betyder dette, at der i gennemsnit afsones 75 pct. af den idømte straf (. Den opgjorte sandsynlige straf er altså overvurderet med 25 pct. Denne forenkede beregning tager dog ikke højde for, at nogle dømte i særlige tilfælde prøveløslades tidligere, og at andre dømte pga. fornyet kriminalitet under prøveløsladelsen afsoner hele dommen. Desuden kan dømte i helt særlige tilfælde benådes.

Tidsforskydning mellem anmeldelse og domfældelse

Anmeldte forbrydelser vil ofte ikke blive opklaret med det samme, og der kan yderligere gå lang tid fra sigtelse til dom. Ofte vil anmeldelsen og domfældelsen derfor ikke finde sted samme år. Da anmeldelser og domfældelser opgøres på årsbasis er der derfor ikke nødvendigvis korrespondance mellem anmeldelser og domfældelser. Dette giver ikke nævneværdige metodiske fejl, så længe antallet af anmeldelser og domfældelser er konstante over årene. Men for visse små forbrydelseskategorier kan der være kraftige variationer fra år til år, så for disse kan den tidsmæssige forskydning være problematisk. Ligeså gælder for forbrydelser, der er i kraftig stigning eller fald.

Strafftype

Der kan straffes enten med bøde eller med fængsel. I analysen ses alene på fængselsstraf, hvilket vil føre til en undervurdering af straffen for forbrydelser, hvor bødestraf er almindelig. Af de strafferetslige områder, der omfattes i notatet, er det hovedsageligt visse kategorier inden for ejendomsforbrydelser, som har en stor andel af bødestrafte. For at minimere denne fejl fokuseres der derfor i beregningerne på kategorier, hvor fængselsstraf er langt det mest almindelige.

Præferencer og øvrige konsekvenser af straf

Hvis en person straffes med fængsel, kan det have andre konsekvenser end den direkte straf. Vedkommende mister sin erhvervsindkomst, mens han er indsat, og han kan miste sit job og sociale anseelse. De to første forhold påvirker vedkommendes økonomiske velstand, mens det sidste primært påvirker hans velfærd. Det er også muligt, at vedkommende, ved at begå en forbrydelse, går på kompromis med egne moralbegreber og lider et velfærdstab ad den vej. Endelig er det muligt at vedkommende er risikoavers, hvilket betyder, at vedkommende foretrækker en situation med stor sikkerhed for udfaldet frem for en situation med lille sikkerhed, selvom det sandsynlige udfald er det samme. Beregningstilgangen i Boks 1 antager implicit risikoneutralitet og ser alene på den formelle straf.

Kriminalitetsforebyggelse

Beregningen i Boks 1 skal ikke opfattes, som at forøget straf eller forøget sandsynlighed for domsfældelse er de eneste instrumenter til kriminalitetsforebyggelse. Der eksisterer en bred vifte af andre tiltag, heriblandt øget uddannelse, hjælp til at undgå, at tidligere indsatte atter begår kriminalitet samt en mere målrettet indsats over for særligt udsatte grupper. Koblingen mellem strafflængde og kriminalitetsomfang er desuden omdiskuteret. Det er svært at estimere effekten af øget strafflængde på mængden af kriminalitet grundet den naturlige kausalitet mellem forbrydelsen og fængselstiden. Der er

desuden empirisk evidens for, at sandsynligheden for domsfældelse har en signifikant effekt på mængden af kriminalitet, mens det modsatte ikke gør sig gældende for strafflængde.⁵

4. Seksualforbrydelser

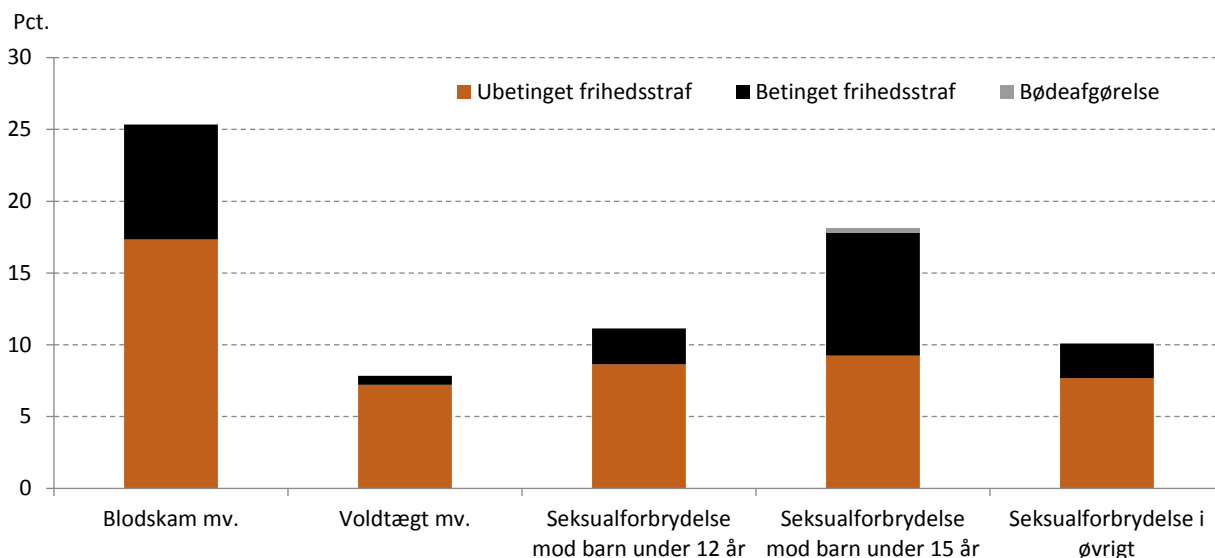
Lav sandsynlighed ved voldtægt

Sandsynligheden for at blive straffet for voldtægt er under 10 pct. og dermed lavere end for andre seksualforbrydelser, jf. Figur 3. Der er en meget lille andel af bødeafgørelser, hvilket mindsker fejlkilderne ved beregningen af den sandsynlige straf. Der kan dog være et betydeligt mørketal i denne situation, da ofrene kan være tilbageholdende med at anmelde forbrydelsen. Den sandsynlige strafflængde kan derfor være overvurderet, jf. Boks 2.

Høj sandsynlighed ved blodskam mv.

I kontrast hertil står blodskam mv., som har en sandsynlighed for frihedsstraf på 25 pct., jf. Figur 3. Dette er en væsentlig del af forklaringen på, hvorfor blodskam mv. har den højeste sandsynlige straf trods en relativ lav gennemsnitlig strafflængde, jf. Figur 4. Der kan ved denne type forbrydelse være tale om et betydeligt mørketal, hvilket fører til en overdrivelse af den sandsynlige straf.

Figur 3 Sandsynligheden for at blive straffet fordelt på strafftype for seksualforbrydelser, 2016

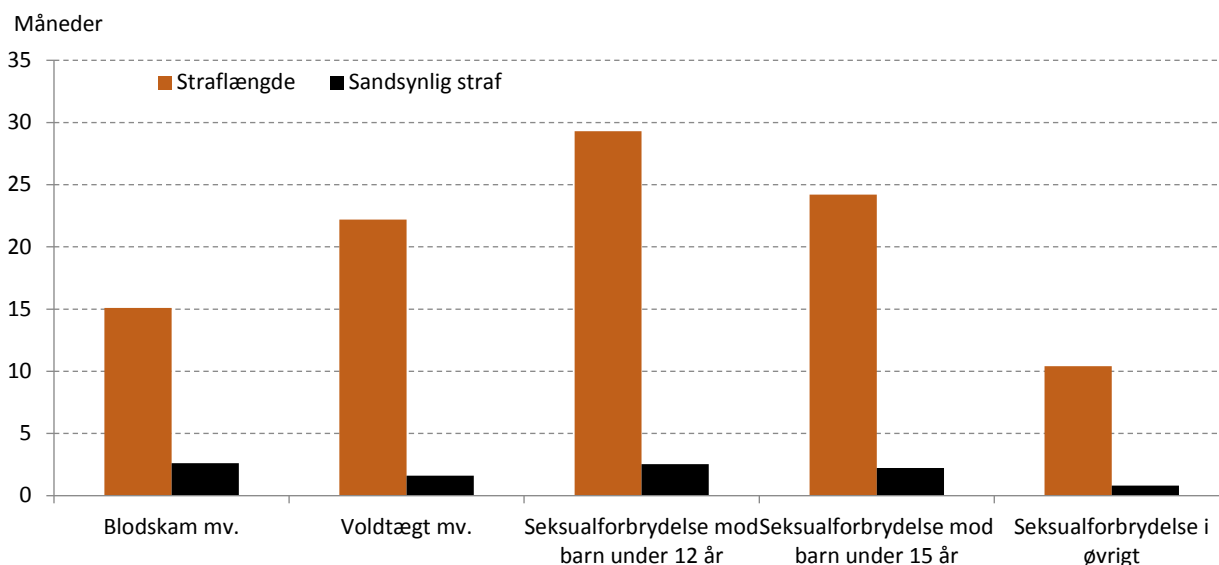

Anm.: Blodskam bygger på data fra 2014-2016. Seksualforbrydelser i øvrigt omfatter blandt andet udnyttelse af folk med psykiske lidelser eller hjælpeløs tilstand.
 Kilde: Egne beregninger baseret på data fra Statistikbanken (STRAF20, STRAF40).

Den gennemsnitlige strafflængde på 22 måneder for voldtægt giver kun en sandsynlig straf på ca. 46 dage, jf. Figur 4. Generelt er der for seksualforbrydelser markant forskel på den gennemsnitlige straf og den straf, en forbyder kan se frem til, når der tages højde for sandsynligheden for domfældelse.

⁵ Sørensen, Jan Anders. Introduction to "On the Mechanics of Crime". Draft

Figur 4 Sandsynlig straf og den gennemsnitlige strafflængde for seksualforbrydelser, 2016

Anm.: Alle anmeldelser, der potentielt straffes med bøde, er udeladt fra opgørelsen i denne figur, der således alene omfatter forbrydelser, der faktisk eller potentielt straffes med fængsel. Det gælder både i opgørelsen af den gennemsnitlige og den sandsynlige straf. I 2016 var der ekstraordinært én bødefælgelse for kategorien Seksualforbrydelse mod barn under 15 år.

Kilde: Egne beregninger baseret på data fra Statistikbanken (STRAF20, STRAF40, STRAF49).

5. Voldsforbrydelser

Vold har høj sandsynlighed for domsfældelse

Sandsynligheden for domsfældelse ved voldsforbrydelser er generelt høj. Der er en lav andel af bødefælgelser, hvilket mindsker fejlkilden ved udregning af sandsynlig straf. Selvom den sandsynlige straf varierer i længde, er den relativt tæt på den gennemsnitlige straf, hvilket kan ses som resultat af de relativt mange domsfældelser.

Høj sandsynlighed ved manddrab og særlig alvorlig vold

Det er specielt manddrab og særlig alvorlig vold, hvor sandsynligheden for at blive straffet er høj, jf. Figur 5. Denne sandsynlighed er henholdsvis 34 pct. og 50 pct. Ved særligt alvorlige forseelser kan en forvaringsdom udstedes. Da denne er tidsbestemt, vil strafflængden ikke indgå i opgørelsen, jf. Boks 2. Denne fejlkilde fører til en undervurdering af den sandsynlige straf, men i meget begrænset omfang, da meget få idømmes forvaring.

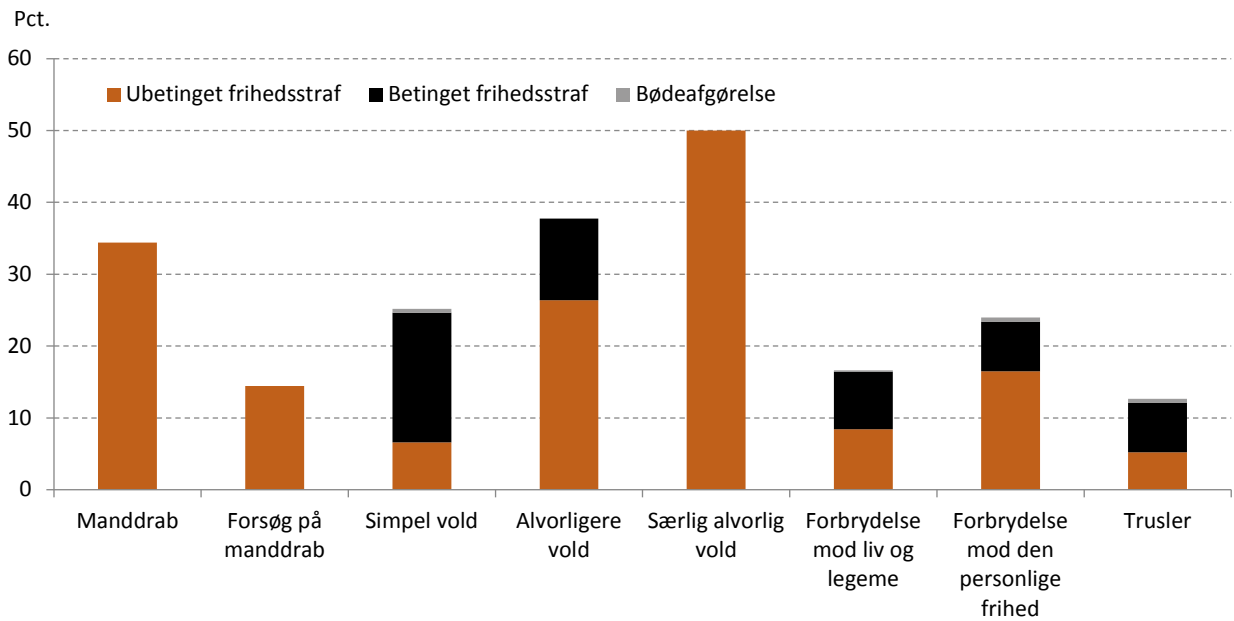
Større risiko ved alvorligere voldsforbrydelser

Sandsynligheden for at blive straffet er højere ved alvorligere voldsforbrydelser end ved simpel vold. Således er sandsynligheden ca. 7 pct. ved simpel vold, 26 pct. ved alvorligere vold og 50 pct. ved særlig alvorlig vold. Den sandsynlige straf for de tre typer vold er således 8 dage for simpel vold, 65 dage for alvorligere vold og næsten 2 år for særlig alvorlig vold.

Uddybning af forbrydelse mod liv og legeme samt frihed

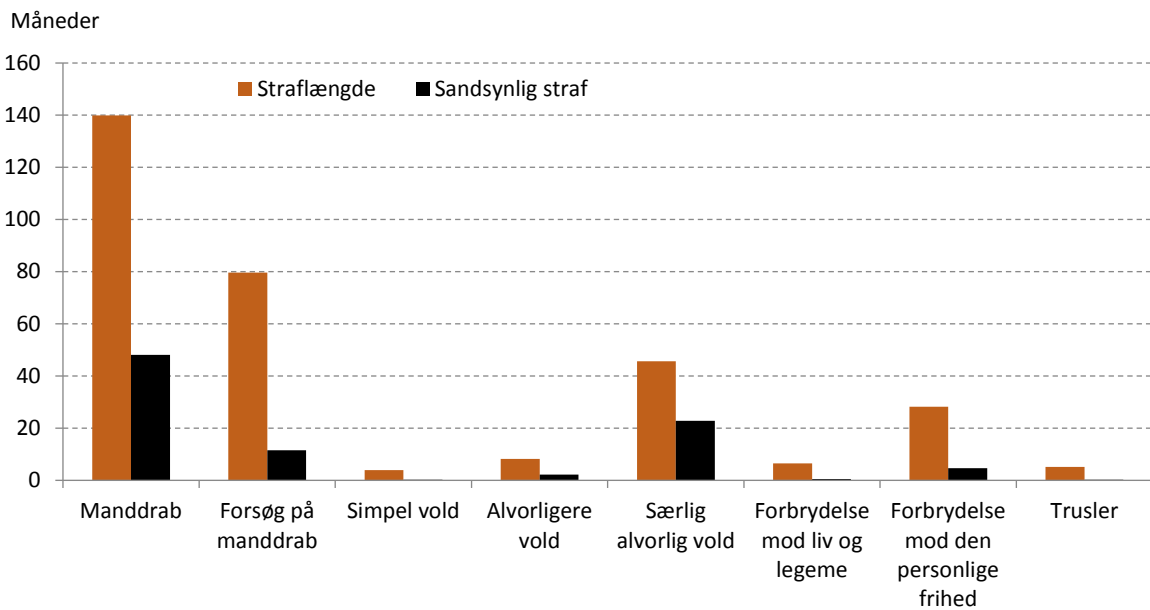
Forbrydelse mod liv og legeme omhandler blandt andet undladelse af hjælp til en person, der er kommet til skade, samt medvirken til selvmord. Forbrydelse mod den personlige frihed omhandler ulovlig tvang, frihedsberøvelse og menneskehandel.

Figur 5 Sandsynligheden for at blive straffet fordelt på strafstype for voldsforbrydelser, 2016

Anm.: Manddrab og særlig alvorlig vold bygger på data fra 2014-2016. I 2016 var der kun to forvaringsdomme relateret til voldsforbrydelser.
 Kilde: Egne beregninger baseret på data fra Statistikbanken (STRAF20, STRAF40).

Figur 6 Sandsynlig straf og den gennemsnitlige strafflængde for voldsforbrydelser, 2016

Anm.: Manddrab og særlig alvorlig vold bygger på data fra 2014-2016. I 2016 var der kun to forvaringsdomme relateret til voldsforbrydelser.
 Kilde: Egne beregninger baseret på data fra Statistikbanken (STRAF20, STRAF40, STRAF49).

6. Ejendomsforbrydelser

Lav sandsynlighed for domsfældelse ved ejendomsforbrydelser

Ved ejendomsforbrydelser er der en lav sandsynlighed for domsfældelse for alle underkategorier på nær røveri, jf. Figur 7. Denne sandsynlighed for domsfældelse er faldende med forbrydelsens alvor. Således er sandsynligheden for at blive straffet for røveri 18 pct. og under én pct. for tyveri af cykel, jf. Figur 9. I analysen indgår kun de forbrydelser, der langt overvejende straffes med fængsel, når der domfældes.

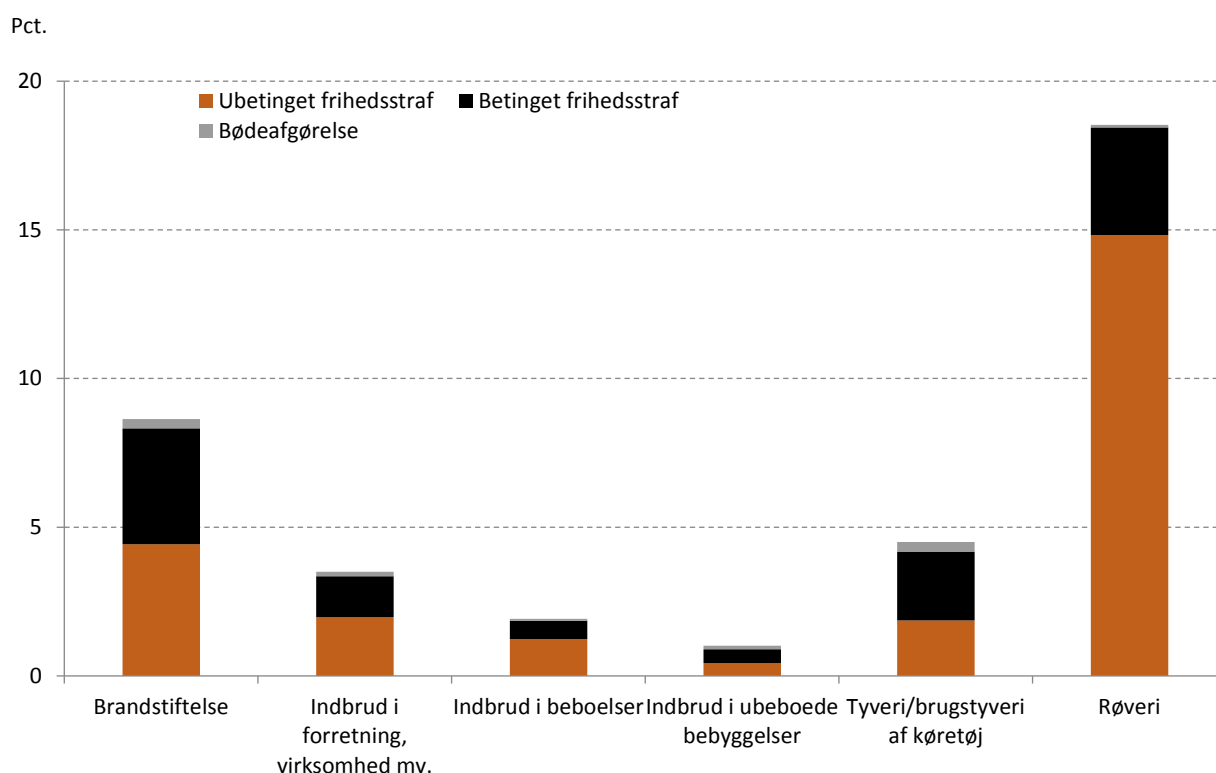
Lav sandsynlig straf ved indbrud skyldes lav risiko

Sandsynligheden for at blive frihedsstraffet for indbrud er meget lav. Den gennemsnitlige strafflængde for alle tre typer indbrud ligger på lidt over seks måneder, men en lav sandsynlighed for domsfældelse betyder en meget lav sandsynlig straf, jf. Figur 8. Den er under fire dage for indbrud i forretning eller virksomhed, under tre dage for indbrud i beboelser og under én dag for indbrud i ubeboede bebyggelser.

Tilsvarende lille sandsynlig straf ved tyveri af køretøj

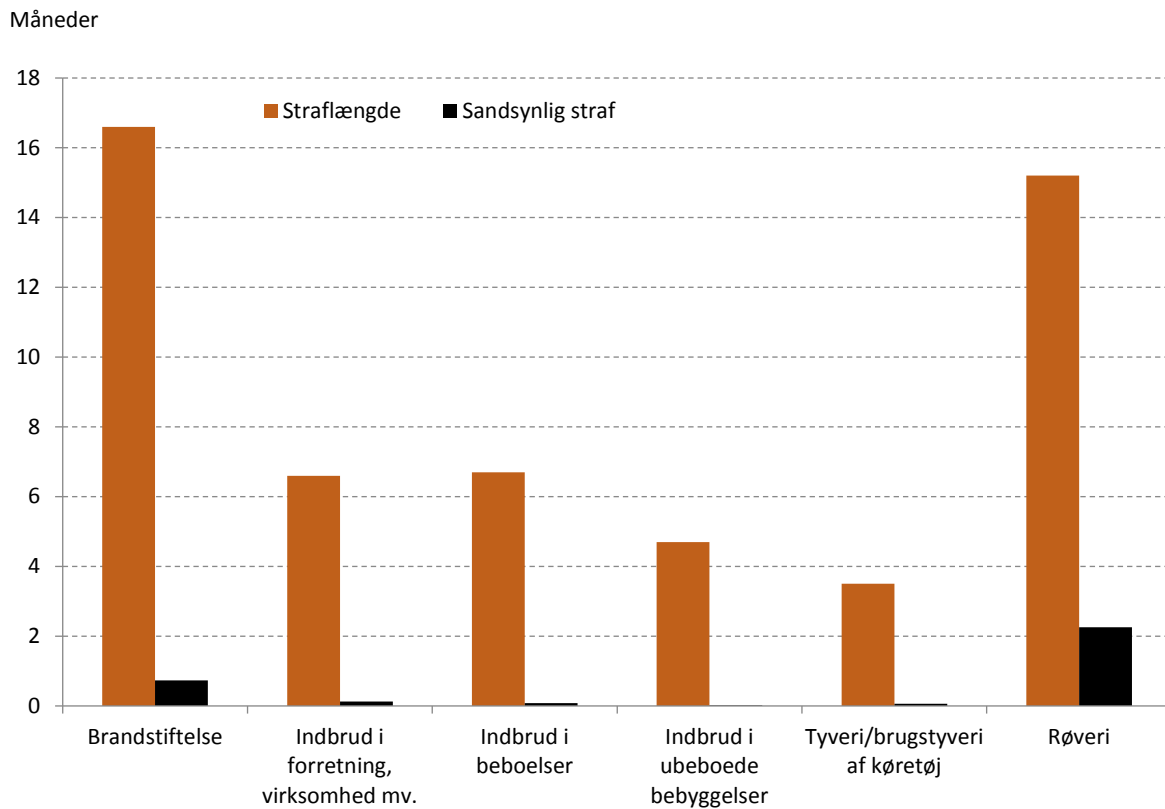
Ved tyveri af køretøj er der tale om registrerede, såvel som uregistrerede, personbiler, lastbiler og motorcykler. Sandsynligheden for at blive straffet er en smule højere end for indbrud, men den gennemsnitlige strafflængde er lavere. Den sandsynlige straf er derfor tilsvarende lav og beregnes til under tre dage.

Figur 7 Sandsynligheden for at blive straffet fordelt på strafstype for ejendomsforbrydelser, 2016

Kilde: Egne beregninger baseret på data fra Statistikbanken (STRAF20, STRAF40)

Figur 8 Sandsynlig straf og den gennemsnitlige strafflængde for ejendomsforbrydelser, 2016

Kilde: Egne beregninger baseret på data fra Statistikbanken (STRAF20, STRAF40, STRAF49).

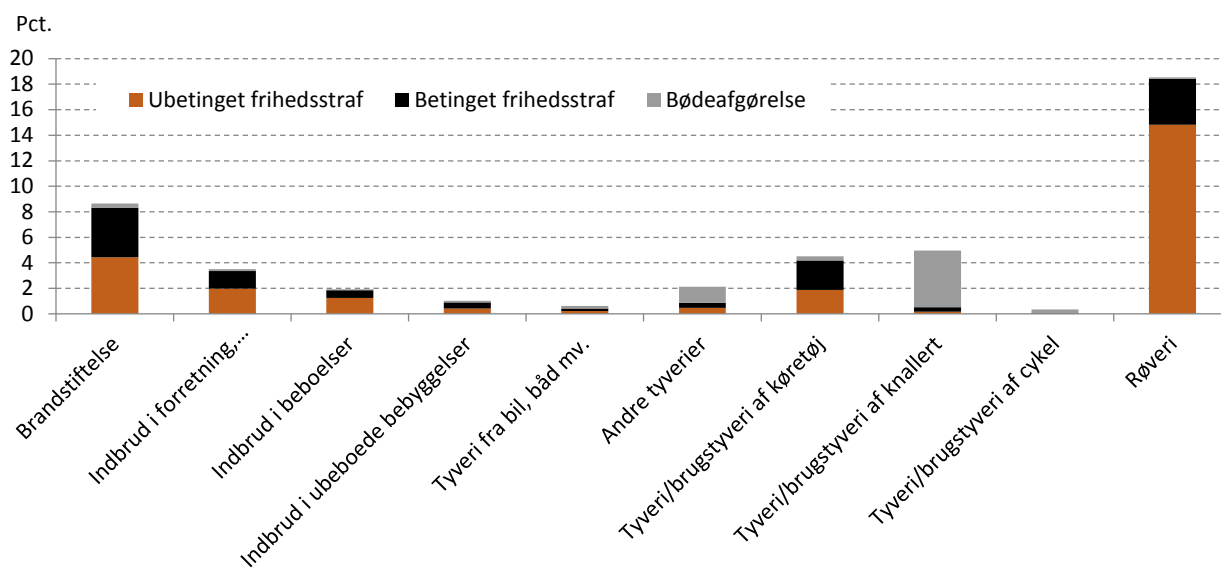
Ejendomsforbrydelser med bødestraf

En stor andel af visse kategorier af ejendomsforbrydelser er forseelser, der ikke leder til ubetinget eller betinget frihedsstraf. Straffen vil derfor ofte være en bødeafgørelse, jf. Figur 9. Det fremgår, at der ved de fire typer forbrydelser er en sandsynlighed på under 1 pct. for at blive frihedsstraffet. Der foretages derfor ikke en opgørelse af den sandsynlige straf for disse typer af forbrydelser.

Større risiko ved tyveri af knallert og andre tyverier

Sandsynligheden er en smule højere for tyveri af knallert samt andre tyverier med hhv. omkring 5 pct. og 2 pct. af anmeldelserne, der fører til bødestraf. Det må forventes, at mørketal udgør en lille andel af det samlede antal forbrydelser, da denne type oftest vil blive meldt til forsikringen, hvormed de også bliver anmeldt til politiet.

Figur 9 Sandsynligheden for at blive straffet fordelt på strafstype for ejendomsforbrydelser med stor andel bødestraf, 2016

Anm.: Andre tyverier omfatter i høj grad tyverier af tasker og andre ejendele, men også blandt andet fra restauranter og hoteller samt lejlighed, værelse eller etageejendom.

Kilde: Egne beregninger baseret på data fra Statistikbanken (STRAF20, STRAF40).

7. Andre straffelovsforbrydelser

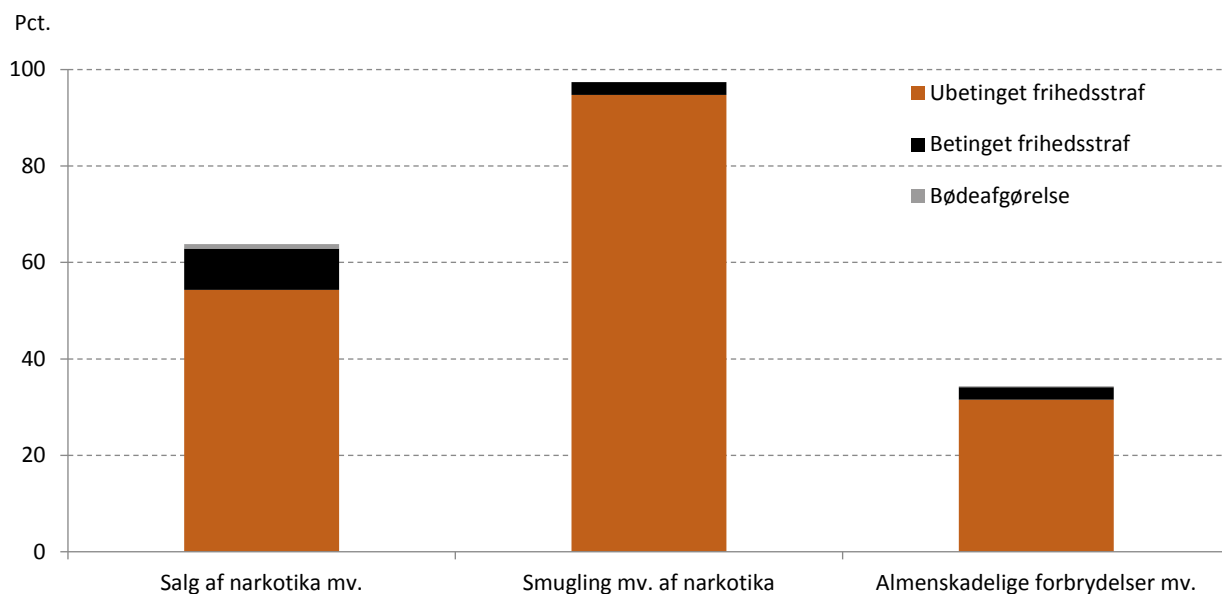
Høj sandsynlighed, men usikkerhed omkring mørketal

Ved andre straffelovsforbrydelser, som er den fjerde af de undersøgte strafferetslige områder, er sandsynligheden for at blive straffet meget høj. Desuden er langt størstedelen af domsfældelser ubetingede frihedsstraffe, jf. Figur 10. Da der ikke er nogle direkte forurettede, må det forventes, at der er en høj grad af mørketal, jf. Boks 2. Inden for politiverdenen kaldes disse strafferetslige områder, hvor der ikke er et direkte offer, for initiativområder. Sandsynligheden for at blive straffet for forbrydelsen er derfor kun et udtryk for antallet af domsfældelser blandt den del af forbrydelserne, der bliver opdaget. Den egentlige sandsynlighed for at blive straffet må forventes at være væsentligt lavere.

Almenskadelige forbrydelser

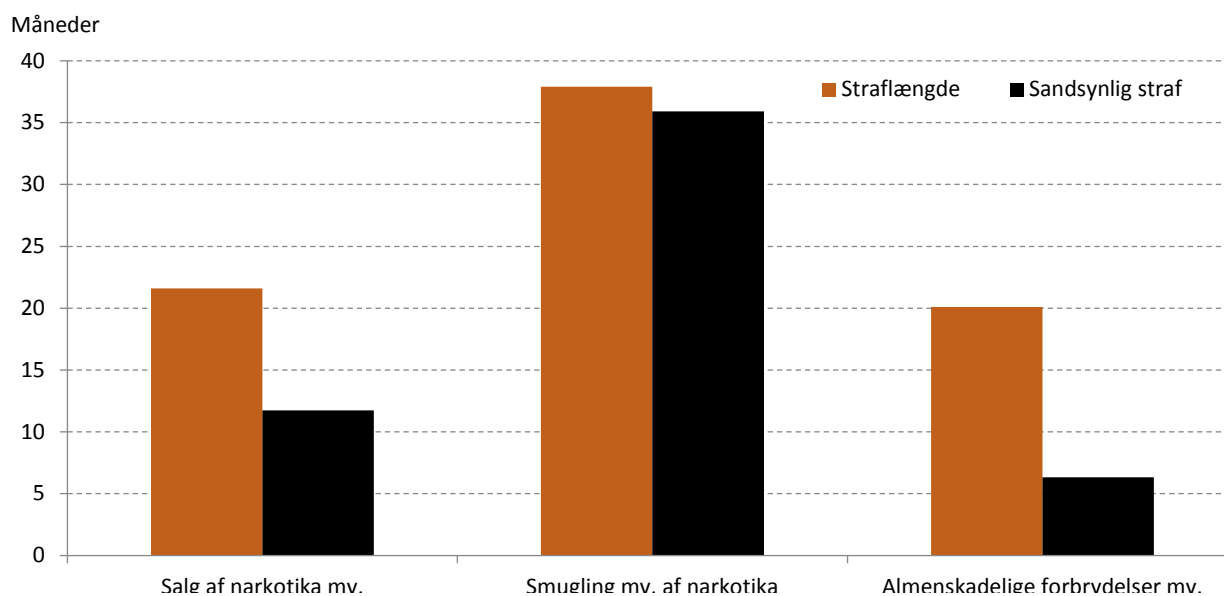
Almenskadelige forbrydelser dækker over en række forskelligartede forbrydelser. Den omfatter blandt andet sprængning, kapring og forstyrrelse af transportmidler, udbredelse af sundhedsfarlige genstande, besiddelse af våben og sprængstof samt miljøforurening. Der er meget stor forskel på straf længden ved forskellige forbrydelser blandt de almenskadelige forbrydelser.

Figur 10 Sandsynligheden for at blive straffet fordelt på straffetype for andre straffelovsforbrydelser, 2016

Kilde: Egne beregninger baseret på data fra Statistikbanken (STRAF20, STRAF40)

Figur 11 Sandsynlig straf og den gennemsnitlige strafflængde for andre straffelovsforbrydelser, 2016

Kilde: Egne beregninger baseret på data fra Statistikbanken (STRAF20, STRAF40, STRAF49)

8. Litteratur

Abrams, D. (2012): Estimating the Deterrent Effect of Incarceration Using Sentence Enhancements. *American Economic Journal: Applied Economics*, Vol. 4, No. 4, pp. 32-56.

Chalfin, A. og J. McCrary (2017): Criminal Deterrence: A Review of the Literature. I: *Journal of Economic Literature* 2017, 55(1).

Becker, G. S. (1968): Crime and Punishment: An Economic Approach, in: Fielding, N. G m.fl. (2000): *The Economic Dimensions of Crime*.

DeAngelo, G. and B. Hansen (2014): Life and Death in the Fast Lane: Police Enforcement and Traffic Fatalities. *American Economic Journal: Economic Policy*. Vol. 6. pp. 231-57.

Drago, F., R. Galbiati, and P. Vertova (2009): The Deterrent Effects of Prison: Evidence from a Natural Experiment. *Journal of Political Economy*. Vol. 117, No. 2, pp. 254-280.

Evans, W. and E. Owens. 2007. COPS and Crime. *Journal of Public Economics*. Vol. 91, No.1-2, pp. 181-201.

Hansen, B. (2014): Punishment and deterrence: Evidence from Drum Driving. NBER Working Paper nr. 20243

Helland, E. and A. Tabarrok (2007): Does Three Strikes Deter? a Nonparametric Solution. *Journal of Human Resources*. Vol. 42, No. 2, pp.

Levitt, S. (1997): Using Electoral Cycles in Police Hiring to Estimate the Effect of Police on Crime. *The American Economic Review*. Vol. 87, No. 3, pp. 270-290.

Loughran, T. A., R. Paternoster, A. Chalfin og T. Wilson (2016): Can Rational Choice be Considered a General Theory of Crime. I: *Criminology* vol 54.1.

Munyo, I. (2015): The juvenile Crime dilemma. *Review of Economic Dynamics*, vol 18 nr. 2.